

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

УДК 342.95+347.933+343.364:303.725

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15683869>

**Причини виникнення судових помилок в адміністративному процесі:
аналіз об'єктивних та суб'єктивних факторів**

Горбалінський Володимир Володимирович

доктор юридичних наук,

доцент кафедри адміністративно-правових

дисциплін та публічного управління,

Дніпровський державний університет внутрішніх справ,

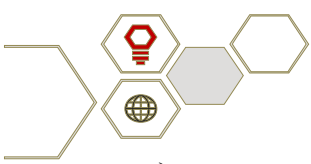
м. Дніпро, 49005, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6203-6151>

Прийнято: 04.06.2025 | Опубліковано: 14.06.2025

***Анотація.** Актуальність теми обумовлена тим, що судова помилка в адміністративному процесі є порушенням не лише формальних норм, але й інструментом, який може суттєво вплинути на реалізацію прав і свобод особи, особливо в умовах зростання навантаження на судову систему, нормативної нестабільності та недостатньої правозастосовної однорідності. Метою статті є дослідження основних причин виникнення судових помилок в адміністративному процесі України, аналіз об'єктивних та суб'єктивних факторів їх появи та вироблення практичних рекомендацій для недопущення судових помилок.*

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи. Зокрема, використано метод системного аналізу для вивчення чинників, що сприяють помилковому ухваленню рішень, логіко-

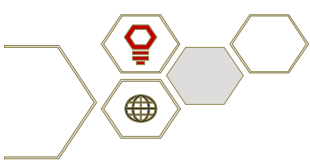

догматичний метод для уточнення категоріального апарату, емпіричні методи для аналізу рішень Верховного Суду, де здійснюється тлумачення судової помилки.

У результаті дослідження встановлено, що визначальними характеристиками судової помилки є відхилення від фактів або правових норм, нездатність забезпечити процесуальну чіткість та спричинення незворотної шкоди правам осіб. Це відрізняє судові помилки від юридичних неправильних тлумачень, які залишаються в межах судового розсуду. Об'єктивні причини судових помилок найчастіше пов'язані з недосконалістю законодавства, юридичними прогалинами, колізіями правових норм, недостатнім ресурсним забезпеченням судової влади та високим рівнем професійного навантаження. Суб'єктивні чинники здебільшого мають психологічну, етичну або кваліфікаційну природу. Серед них виокремлено неуважність, упередженість, відсутність достатнього досвіду, а також вплив емоційного вигорання та стресу на здатність судді до об'єктивного сприйняття доказової бази.

У підсумку зроблено висновок, що ефективне попередження судових помилок в адміністративному процесі можливе лише за умов удосконалення законодавчого регулювання, посилення професійної підготовки суддів, зменшення їхнього навантаження та впровадження психологічної підтримки у рамках інституційного розвитку судової влади. Окрему увагу рекомендовано приділити формуванню культури критичної рефлексії судових рішень через систему внутрішнього контролю, аналітики рішень та публічного моніторингу судової практики.

Ключові слова: правозастосування, судові рішення, адміністративне судочинство, юридична відповідальність, професійна етика, нормативні прогалини, судова практика, суб'єктивний фактор, психологічне навантаження, правова помилка.

Causes of Judicial Errors in the Administrative Process: Analysis of Objective and Subjective Factors

Horbalinskyi Volodymyr Volodymyrovych

Doctor of Law,

Associate Professor of the Department of Administrative

Law Disciplines and Public Administration,

Dnipro State University of Internal Affairs,

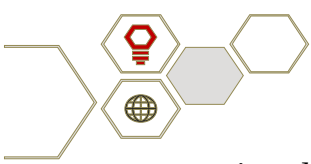
Dnipro, 49005, Ukraine,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6203-6151>

Abstract. *The relevance of the topic is due to the fact that a judicial error in the administrative process is not only a violation of formal norms but also an instrument that can significantly affect the realization of individual rights and freedoms, especially under conditions of increasing burden on the judicial system, normative instability, and insufficient uniformity of law enforcement. The purpose of the article is to study the main causes of judicial errors in the administrative process of Ukraine, to analyze the objective and subjective factors of their occurrence, and to develop practical recommendations for preventing judicial errors.*

The methodological basis of the study consists of general scientific and special legal methods. In particular, the method of system analysis was used to study the factors contributing to erroneous decision-making, the logical-dogmatic method was applied to clarify the categorical apparatus, and empirical methods were used to analyze the decisions of the Supreme Court, where the interpretation of judicial error is carried out.

As a result of the study, it was established that the defining characteristics of a judicial error are deviations from facts or legal norms, the inability to ensure procedural clarity, and the infliction of irreversible harm to individuals' rights. This distinguishes judicial errors from legal misinterpretations, which remain within the bounds of judicial discretion. Objective causes of judicial errors are most often

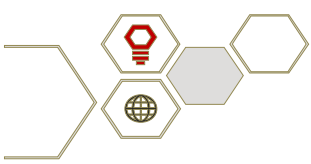
associated with the imperfection of legislation, legal gaps, conflicts of legal norms, insufficient resource provision of the judiciary, and a high level of professional workload. Subjective factors are mainly of a psychological, ethical, or qualification nature. Among them are distinguished inattention, bias, lack of sufficient experience, as well as the influence of emotional burnout and stress on the judge's ability to objectively perceive the evidentiary base.

In conclusion, it is stated that effective prevention of judicial errors in the administrative process is possible only under the conditions of improving legislative regulation, enhancing the professional training of judges, reducing their workload, and introducing psychological support within the framework of institutional development of the judiciary. Special attention is recommended to the formation of a culture of critical reflection on judicial decisions through a system of internal control, decision analytics, and public monitoring of judicial practice.

Keywords: *law enforcement, judicial decision, administrative justice, legal liability, professional ethics, legislative gaps, judicial practice, subjective factor, psychological burden, legal error.*

Постановка проблеми. Помилки у прийнятті судових рішень є однією з найактуальніших проблем правової науки. Наявність судових помилок не лише впливає на якість забезпечення прав людини, підриває довіру громадськості та легітимність верховенства права, але й сигналізує про системні проблеми у судочинстві. Ці наслідки є особливо проблематичними в адміністративному процесі, де процесуальні норми мають гарантувати передбачуваність, прозорість та неупередженість у здійсненні державної влади.

Теоретична актуальність статті обумовлена необхідністю удосконалення правової доктрини щодо помилок у судовому розгляді, яка досі недостатньо досліджена в рамках адміністративно-процесуальної системи. Практичний аспект полягає у виявленні недоліків в чинній законодавчій та інституційній структурі та формулюванні конкретних рекомендацій щодо діагностики та запобігання судовим помилкам. Крім того, дослідження узгоджується з

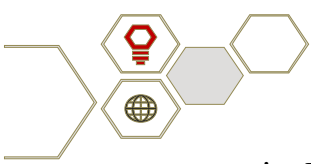
поточною реформою законодавства у галузі адміністративного судочинства та підтримує впровадження заходів, що відповідають європейським стандартам судової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняна наука адміністративного права і процесу досліджує судову помилку з різних ракурсів. Роботи з цієї теми містять оригінальні теоретичні конструкції щодо причин виникнення судових помилок, їх ознак, а також практичні рекомендації щодо подолання цього негативного явища.

Так, В. Лук'яненко [1; 2; 3] досліджує різні підходи щодо розуміння феномену судової помилки в адміністративному судочинстві, класифікацію та види судових помилок за конкретними критеріями, причини виникнення судових помилок та інші питання. У своїх публікаціях автор пропонує конкретні рекомендації щодо вирішення проблеми виникнення судових помилок в адміністративному судочинстві: усунення дефектів матеріального та процесуального законодавства, зменшення завантаженості суддів адміністративних судів тощо.

З теоретичної точки зору, судові помилки розглядаються як результат епістемологічних обмежень судового пізнання під час тлумачення неоднозначних або суперечливих норм. Визначення поняття «судова помилка», класифікація судових помилок, ознаки судових помилок та інші теоретичні питання обговорюються у роботах Ю. Кравця [4], Б. Мороз [5], Г. Лазько [5], Н. Кушнір [6], Н. Савчин [7], В. Бобрик [7], Л. Ніколенко [8] та інших вчених, які спеціалізуються на різних галузях права. Водночас у галузі адміністративного процесу роботам, де досліджуються питання судових помилок, бракує теоретичного обґрунтування.

Певна група авторів докладно аналізує процесуальні питання у дослідженні судових помилок в адміністративному процесі та судочинстві. Зокрема, В. Гошовський [9] розглядає такі напрями, як виправлення описок в адміністративному судочинстві, М. Ковбель [10], В. Решота [11], М. Трущ [11], О. Глуханчук [12] здійснили перегляд судових рішень в адміністративному

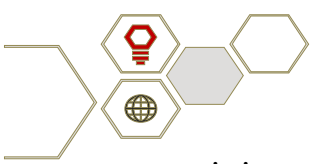

процесі, М. Цуркан [13] здійснив аналіз судових помилок за наслідками касаційного перегляду рішень адміністративних судів тощо. Головні об'єктивні фактори виникнення судових помилок в цих працях зводяться до робочого перевантаження суддів у поєднанні з недостатньою інституційною підтримкою та двозначним трактуванням окремих процесуальних норм. Наприклад, рішення, прийняті в умовах жорстких часових обмежень, часто не мають вичерпного юридичного обґрунтування. Це особливо очевидно у сфері податкових та митних спорів, де фактична складність є високою, а адміністративні дані можуть бути неповними або непослідовно поданими державними органами.

Значний внесок у дослідження обраної проблеми належить науковцям, які аналізують суб'єктивні фактори виникнення судової помилки. Ці роботи зосереджені на ролі когнітивних упереджень, втоми від рішень і навіть емоційного вигорання серед суддів. Простежується визнання того, що особисті та психологічні фактори, такі, як надмірна впевненість, упередженість підтвердження або навіть тиск громадської думки, суттєво впливають на точність при винесенні судового рішення. Так, у дисертаціях М. Харченко, А. Стояна проаналізовано проблеми реалізації розсуду судді під час розгляду справ в адміністративному судочинстві, що також можна віднести до суб'єктивних факторів можливого виникнення судової помилки [14; 15; 16].

У наукових джерелах, де обговорюється тема судових помилок, приділяють увагу і порівняльним аспектам, здійснюючи посилання на рішення Європейського суду з прав людини, зокрема ті, що стосуються статті 6 Європейської конвенції. Так, у статті А. Дудікова [17] та Л. Наливайко [18] досліджуються засоби запобігання та усунення судових помилок під час здійснення судочинства через призму практики Європейського суду з прав людини. Такі порівняння призводять до переоцінки правових засобів попередження судових помилок, пропонуючи реформи процесуального законодавства з точки зору його приведення до європейських стандартів.

Враховуючи вищезазначене, сучасна правова наука закладає необхідну основу для дослідження причин виникнення судових помилок в

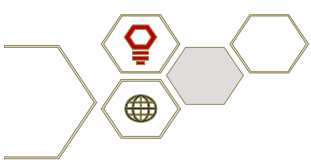
адміністративному процесі, але не пропонує системних рішень щодо усунення цього негативного явища. У цьому відношенні було б корисним вийти за рамки окремих тематичних досліджень і перейти до міждисциплінарних, комплексних оцінок, які поєднують доктринальні, емпіричні та нормативні підходи з різних галузей права. Тільки таким чином судову помилку в адміністративному процесі можна розглядати не лише як окреме явище, а й як структурний недолік, що вимагає колективної правової та інституційної відповіді.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на зростання обсягу наукових досліджень судових помилок в адміністративному процесі, кілька критичних аспектів цього питання залишаються недостатньо розкритими або теоретично нерозвиненими. Ці прогалини перешкоджають як всебічному розумінню цього явища, так і формулюванню узгоджених інституційних засобів попередження судових помилок.

Одним з важливих невирішених питань є відсутність, на відміну від досліджень з цивільного та кримінального права, єдиного доктринального визначення судової помилки в адміністративному процесі. Вчені часто покладаються на непрямі показники, такі, як скасування рішень або розбіжності в судовій практиці, щоб зробити висновок про судову помилку, але жодна загальноприйнята теоретична конструкція не окреслює критерії для виявлення та категоризації таких помилок.

Ще однією прогалиною у дослідження цього питання є недостатній науковий аналіз комплексного впливу об'єктивних (інституційних, законодавчих) та суб'єктивних (психологічних, етичних, професійних) чинників на формування судових помилок у практиці адміністративного судочинства. У проаналізованих наукових працях переважно розглядаються окремі причини помилок (наприклад, недоліки доказування чи законодавчі прогалини), проте комплексна взаємодія різних факторів залишається малодослідженою, зокрема в умовах реформування судової системи та змін у публічному управлінні.

Відсутність систематизованих практичних механізмів запобігання судовим помилкам в адміністративному процесі, з урахуванням реформи судової влади та сучасних інструментів забезпечення єдності судової практики, також

перешкоджає цілісному уявленню про цю проблему та вироблення ефективних засобів її вирішення. Попри існування окремих механізмів (перегляд судових рішень, виправлення описок, правові позиції Верховного Суду), на сьогодні не сформовано цілісної концепції профілактики судових помилок, яка включала б превентивні (навчання суддів, стандарти доказування), процесуальні та організаційні заходи.

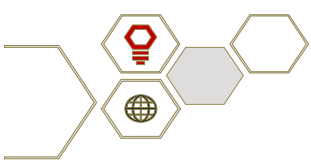
Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження основних причин виникнення судових помилок в адміністративному процесі України, аналіз об'єктивних та суб'єктивних факторів їх появи та вироблення практичних рекомендацій для недопущення судових помилок.

Для досягнення цієї мети сформульовано такі **завдання**:

1. Дослідити концептуальні основи судової помилки в адміністративному процесі та визначити її ознаки у порівнянні з іншими правовими явищами.
2. Проаналізувати об'єктивні та суб'єктивні фактори, що сприяють судовим помилкам та впливають на прийняття судових рішень.
3. Сформулювати практичні рекомендації щодо недопущення судових помилок в адміністративному процесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. На відміну від простих процесуальних неточностей або технічних порушень, судова помилка є суттєвим відхиленням від законності в процесі судового розгляду. Вона пов'язана з неправильним застосуванням, неправильним тлумаченням або ігноруванням правових норм, фактів чи процесуальних стандартів, які суттєво впливають на результат рішення суду. В адміністративному судочинстві, де суди вирішують публічно-правові спори, що стосуються організаційно-розпорядчих функцій держави, судові помилки часто мають значні наслідки не лише для окремих сторін, але й для довіри громадськості до судових установ.

У науковій літературі [1; 4; 5] поняття «судова помилка» часто тлумачиться широко, охоплюючи як фактичні, так і юридичні помилки, включаючи помилкову правову кваліфікацію, неправильну оцінку доказів або незастосування обов'язкових процесуальних гарантій. Судову помилку не слід

ототожнювати зі скасуванням судового рішення за апеляцією, скоріше її потрібно визначати як факт відхилення від стандартів правової визначеності, а також процесуальних та матеріальних норм. Отже, не кожне скасоване рішення є судовою помилкою, так само як не кожне остаточне рішення обов'язково є правильним за своєю суттю.

Крім того, це поняття необхідно оцінювати з огляду на принцип законності, закріплений у Конституції України та Кодексі адміністративного судочинства. У цьому контексті судова помилка ставить під сумнів обов'язок суду забезпечувати правовий захист від незаконних дій або бездіяльності органів державної влади.

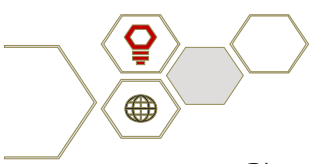
На нашу думку, судовою помилкою можна вважати дією чи бездіяльністю судді, що відображена в судовому рішенні та має об'єктивні та суб'єктивні фактори, що у своїй сукупності обумовлюють її виникнення. Визначення судової помилки не може залишатися статичним, воно має розвиватися разом із судовою практикою, законодавчими змінами та доктринальним розвитком.

До ознак судової помилки в адміністративному судочинстві відносяться наступні:

- 1) допускається суддею;
- 2) полягає у відхиленні від встановленого процесуального порядку, або неправильній реалізації норм матеріального законодавства, або інших порушеннях, допущених внаслідок ненавмисних дій;
- 3) є негативним результатом діяльності її суб'єкта, внаслідок якого не досягається або створюються перешкоди у досягненні мети процесуального порядку вирішення конкретної справи адміністративної юрисдикції (перегляд судового рішення або внесення виправлень тощо) [15, с. 9].

Можна додати такі ознаки судової помилки в адміністративному судочинстві, як її:

- 1) вирішальний вплив на зміст рішення;
- 2) виявлення при подальшому юридичному перегляді або аналізі;

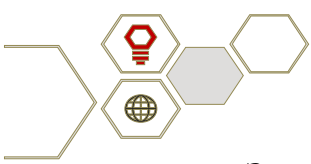

3) запобігання за умов належного рівня фаховості та уважності. Ці характеристики відрізняють судову помилку від неминучих обмежень у прийнятті рішень людиною, підкреслюючи важливість такого роду помилки для застосування інституту юридичної відповідальності.

Змістовна класифікація судових помилок дозволяє точніше зрозуміти їх походження та юридичне значення. В. Лук'яненко пропонує складну структуру, що ґрунтується на епістемологічному, праксеологічному та телеологічному вимірах, кожен з яких відображає окремий аспект судової діяльності та її помилковість [1]. Як зауважує автор, «взаємозв'язок і взаємообумовленість гносеологічного, праксеологічного та телеологічного аспектів формує комплексне розуміння, цілісне сприйняття цього явища в адміністративному судочинстві» [1, с. 541].

Епістемологічні (або гностичні) помилки виникають через недоліки в процесі отримання або інтерпретації знань. До них належать помилки в оцінці фактичних доказів, неправильне тлумачення матеріалів справи або прийняття логічно хибних аргументів. Практиологічні помилки виникають у сфері юридичного мислення та процесуального застосування. Вони охоплюють неправильне тлумачення матеріального права, неправильну правову кваліфікацію адміністративних актів або недотримання процесуальних правил, передбачених Кодексом адміністративного судочинства. Телеологічні помилки кореняться у спотворенні або нерозумінні мети адміністративного судочинства. Тут суд може формально дотримуватися правил, але відхилятися від мети забезпечення ефективного захисту прав та законних інтересів.

Доктринальне розуміння судової помилки неможливе без аналізу об'єктивних та суб'єктивних факторів, що сприяють судовим помилкам та впливають на прийняття судових рішень. Фундаментальним запобіжником від виникнення судових помилок є правильна структура та узгодженість адміністративного законодавства. Такі проблеми національного законодавства, як законодавчі прогалини та нормативні колізії, часто формують об'єктивні фактори, що сприяють появі судових помилок.

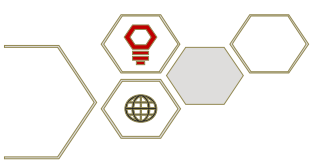

Законодавча прогалина в цьому контексті означає відсутність чіткої правової норми, що застосовується до конкретної процесуальної або матеріальної ситуації, що змушує суддю вдаватися до аналогії або дискреційного міркування. Хоча таке дискреційне мислення допустиме згідно з певними правовими доктринами, воно значно підвищує ризик неправильного застосування норми або розбіжностей у її тлумаченні.

Нормативні колізії також часто призводять до непередбачуваного судового висновку. При інтерпретації суддями норм Кодексу адміністративного судочинства України трапляються випадки, коли неоднозначності в юридичній термінології або невідповідності між національними та міжнародними стандартами змушують суди займати неправильну позицію. Більше того, динамічний розвиток адміністративного регулювання, особливо в таких сферах, як оподаткування, державні закупівлі та екологічний нагляд, часто перевищує можливості законодавця забезпечити узгоджену правову кодифікацію. В результаті суди змушені самостійно долати нормативні невизначеності, часто в умовах правового вакууму, без позицій Конституційного Суду або вищих адміністративних судів. Ці ситуації сприяють правовій фрагментації, що позначається розвитком різної судової практики в межах однієї юрисдикції.

Законодавча фрагментація не лише дестабілізує судову послідовність, але й ставить під загрозу дотримання принципу правової визначеності, що закріплений у статті 8 Конституції України та неодноразово підтверджений Європейським судом з прав людини. Тому усунення правових суперечностей та своєчасне оновлення законодавства є не просто технічними завданнями, а необхідними умовами для мінімізації структурних причин виникнення судових помилок.

На ефективність дії судової влади також суттєво впливають інституційні фактори, багато з яких мають структурний характер. Однією з найгостріших проблем є нестача кваліфікованих адміністративних суддів, особливо в судах першої інстанції. А. Стоян надмірну завантаженість судді називає однією з причин виникнення судових помилок [16, с. 60]. Дійсно, перевантаження судді

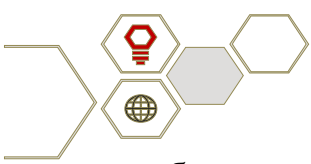
викликає процесуальні затримки та нестачу часу, що обмежує їхню здатність проводити поглиблений юридичний аналіз у складних спрах.

Окрім нестачі персоналу та дисбалансу в навантаженні справ, адміністративні суди часто страждають від організаційних недоліків. Відсутність стандартизованих внутрішніх процедур, непослідовне впровадження електронних систем управління справами та недостатня інтеграція з іншими гілками судової влади разом перешкоджають однаковому застосуванню адміністративного права. Крім того, недостатня комунікація між судовою системою та юридичною наукою обмежує поширення доктринальних розробок, які в іншому випадку могли б сприяти кращій практиці прийняття рішень.

Не менш важливим є процес опанування суб'єктивних факторів, що призводять до виникнення судових помилок. Судова діяльність в адміністративному судочинстві передбачає високий ступінь юридичного мислення, навичок інтерпретації та прийняття рішень на основі права. Відповідно, рівень професійної компетентності суддів напряду впливає на зменшення або збільшення ризику появи судових помилок. Цю компетентність слід розуміти не лише з точки зору формальної кваліфікації чи багаторічного досвіду, а й як динамічне поєднання аналітичної точності, володіння процесуальними правилами та знайомства з правовими стандартами, що розвиваються, особливо в галузі адміністративного права і процесу.

Науковий дискурс в Україні дедалі більше підкреслює кореляцію між недостатньою підготовкою суддів та поширенням неправильного застосування матеріальних чи процесуальних норм. Судді адміністративних судів часто діють у складній правовій сфері, де законодавча неоднозначність або процесуальна новизна можуть спонукати до залежності від інтерпретацій, сформованих недостатньою спеціалізацією або фрагментарною підготовкою.

До суб'єктивних факторів, що призводять до виникнення судових помилок, відноситься також неякісне або вибіркове дотримання етичних стандартів суддівської діяльності. Як наслідок, недоліки в моральному опануванні обставин справи можуть призвести до помилкових рішень, особливо в політично чутливих або складних адміністративних спрах. Етичне мислення

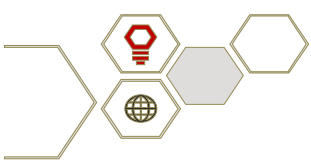

або етична доброчесність, що охоплюють неупередженість, незалежність судової влади та відданість принципам справедливості, вимагають постійного вдосконалення особистісних якостей.

Окрім компетентності та етики, когнітивний та психологічний вимір судочинства залишається маловивченим, але важливим фактором, що сприяє судовим помилкам. Прийняття рішень людиною схильне до низки внутрішніх та зовнішніх спотворень. В адміністративному судочинстві, де справи часто стосуються складних технічних фактів, юридичних неоднозначностей та конкуруючих суспільних інтересів, велике навантаження часто призводить до когнітивної втоми, зменшуючи увагу до деталей та знижуючи здатність судді до ретельного юридичного аналізу. Нерідко причиною ухвалення помилкових рішень є неуважність та поспішність [13, с. 89].

Упередженість також можна віднести до явного суб'єктивного фактору, що сприяє судовим помилкам та впливають на прийняття судових рішень. Закріплюючи упередженість, упередженість підтвердження або повага до влади можуть непомітно впливати на судову оцінку фактів та аргументів. В адміністративних справах, що стосуються державних органів, судді можуть несвідомо виказувати надмірну довіру офіційним наративам, тим самим підриваючи принцип змагальності в судовому процесі. Окрім цього, судді в своїй професійної діяльності можуть стикатися з зовнішнім тиском, зокрема посиленою увагою з боку громадськості або ЗМІ, або відчувати політичний тиск, що негативно впливає на нейтральність судочинства.

Судова помилка в адміністративному провадженні є не просто окремим чи випадковим явищем, вона відображає системні недоліки правової бази та функціонування судової системи. Тому основним вектором мінімізації таких помилок є вдосконалення як законодавчого регулювання, так і узгодженості судової практики. Незважаючи на детальність багатьох норм Кодексу адміністративного судочинства України, все ще залишаються неоднозначності у тлумаченні положень, що стосуються дискреційних повноважень адміністративних органів або процесуальних рамок вирішення спорів. Усунення

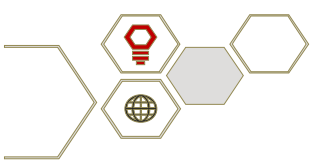

цих неоднозначностей можливе не лише шляхом внесення змін до законодавства, але й розвитку узгодженої судової практики.

Важливим аспектом у механізмі попередження судових помилок є гармонізація матеріальних та процесуальних норм для усунення правових прогалин та суперечностей. Наприклад, співіснування загальних адміністративних процесуальних стандартів з галузевими нормативними актами часто призводить до фрагментарного застосування норм та судової невизначеності. Така проблема вирішується системною кодифікацією або, принаймні, прийняттям загальних принципів адміністративного судочинства, спираючись як на вітчизняну, так і на європейську судову практику.

У попередженні судових помилок важливу роль відіграє правова позиція Верховного Суду. Верховний Суд через свою адміністративну юрисдикцію повинен не лише забезпечувати однакове застосування норм, але й роз'яснювати спірні правові конструкції завдяки своїм тлумачним повноваженням. У рішеннях Верховного Суду судова помилка згадується у контексті виправлення технічних помилок у судових рішеннях, з чітким розмежуванням між описками та суттєвими помилками, що впливають на зміст судового рішення. Так, Верховний Суд у справі № 905/2135/19 зауважує, що «вирішуючи питання про виправлення описок чи арифметичних помилок, допущених у судовому рішенні (рішенні, постанові або ухвалі), суд не вправі змінювати зміст судового рішення». У постанові ВС у справі № 127/8685/19 наголошується на тому, що «допущення апеляційним судом помилки при призначенні покарання не є опискою, яка може бути виправлена цим судом самостійно» [18]. Загалом, більш активне поширення Верховним Судом модельних рішень та аналітичних оглядів щодо попередження судових помилок має стати вагомим фактором для посилення послідовності та передбачуваності судових рішень.

Окрім структурних та нормативних реформ, цілеспрямованого втручання потребують особистісні та професійні аспекти судової діяльності. Суддівська кваліфікація – це динамічна, а не статична характеристика, і її підтримка вимагає постійного навчання. Помилки, що виникають внаслідок неправильного застосування права, хибного міркування або ігнорування процедурних нюансів, часто пов'язані із застарілими знаннями або недостатнім знайомством з

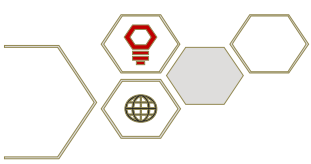

правовими стандартами, що розвиваються. Програми підвищення кваліфікації суддів мають містити підготовку, спрямовану не тільки на збільшення рівня компетентності, а й на посилення психологічної стійкості, що є необхідною умовою для мінімізації судових помилок.

Висновки. Дослідивши основні причини судових помилок в адміністративному процесі України, здійснивши аналіз об'єктивних та суб'єктивних факторів їх появи, ми можемо зробити наступні висновки.

1. Концептуальна основа судової помилки в адміністративному процесі розкриває її складну природу як юридичного та епістемологічного явища. На відміну від простих процесуальних порушень або розбіжних тлумачень закону, судова помилка відображає суттєве відхилення від законного та обґрунтованого судочинства. Зазвичай вона виникає, коли судові рішення у рамках перегляду визнаються несправедливим, незаконним або необґрунтованим. Визначальними характеристиками судової помилки є відхилення від фактів або правових норм, нездатність забезпечити процесуальну чіткість та спричинення незворотної шкоди правам осіб. Це відрізняє судові помилки від юридичних неправильних тлумачень, які залишаються в межах судового розсуду. Судова помилка в адміністративному процесі є не лише недоліком у судочинстві, але й системною проблемою, що вимагає професійного вирішення за допомогою сучасних правових засобів.

2. З точки зору походження судової помилки, вона є результатом сукупності об'єктивних та суб'єктивних факторів, що діють як всередині, так і поза судовою системою. Правова неоднозначність, невідповідності між матеріальним та процесуальним правом, а також недостатня інституційна спроможність адміністративних судів значною мірою сприяють появі помилкових рішень. Перевантажені судді, застарілі процесуальні норми та відсутність узгоджених судових рекомендацій ще більше посилюють ризики виникнення судових помилок. Суб'єктивні фактори, такі, як когнітивна упередженість, емоційна втома, брак досвіду та ціннісні спотворення в процесах прийняття рішень, чинять прямий вплив на точність судової влади. Судова

помилка в адміністративному процесі не має випадковий чи системний характер, а зумовлена динамічною взаємодією між інституційними процесами та особистими якостями судді.

3. Для недопущення судових помилок в адміністративному процесі слід здійснити комплекс практичних заходів, до яких належать:

а) законодавчі ініціативи для усунення нормативних прогалин та зменшення невизначеності у тлумаченні норм;

б) системне вдосконалення підготовки суддів, включаючи модулі з психології прийняття рішень, юридичного мислення та етики;

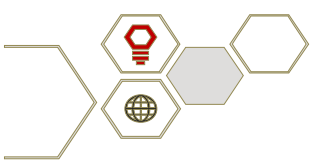
в) регулярні експертні оцінки та механізми зворотного зв'язку в судовій системі;

г) впровадження інституційних гарантій, таких, як удосконалені механізми моніторингу судових справ, процедури внутрішнього аудиту та інструменти цифрового судочинства для розвантаження суддів.

Отже, дослідження з цієї проблематики роблять внесок у подолання низки теоретичних і прикладних прогалин у дослідженні проблеми судових помилок в адміністративному процесі, що залишалися недостатньо висвітленими у вітчизняній і зарубіжній правовій науці. Особистий внесок автора полягає в наступному:

– уточнення та розробка доктринального поняття судової помилки в адміністративному процесі як самостійного правового явища, відмінного від аналогічних категорій у кримінальному та цивільному судочинстві. Запропоновано теоретичну модель і критерії виявлення таких помилок, що дозволяють систематизувати підходи до їх ідентифікації;

– комплексний аналіз причин судових помилок з урахуванням як об'єктивних (інституційних, нормативних), так і суб'єктивних (психологічних, професійно-етичних) чинників, що вперше розглядаються у взаємозв'язку. Такий підхід дозволив виявити механізми взаємодії факторів, які сприяють виникненню помилкових рішень у специфічних умовах функціонування адміністративної юстиції в Україні;

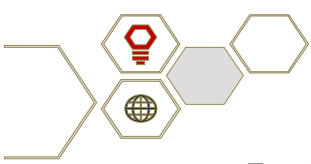

– розробка практичних рекомендацій щодо недопущення судових помилок, які охоплюють як превентивні (підвищення кваліфікації суддів, удосконалення стандартів доказування), так і процесуальні та організаційні заходи (підвищення ефективності інститутів перегляду рішень, механізмів забезпечення єдності судової практики). Запропоновано узагальнене бачення концепції профілактики судових помилок в адміністративному процесі з урахуванням актуальних викликів судової реформи.

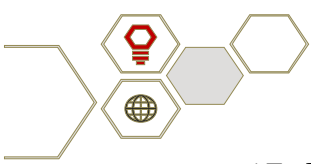
Зазначені елементи становлять новизну дослідження та сприяють подальшому розвитку теорії адміністративного процесуального права в контексті забезпечення справедливого судочинства.

Список використаних джерел

1. Лук'яненко В. О. Правовий аналіз різних підходів щодо розуміння феномену судової помилки в адміністративному судочинстві. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 536-542 (дата звернення: 30.05.2025).
2. Лук'яненко В. О. Класифікація судових помилок. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2024. № 82(2). С. 194-200 (дата звернення: 30.05.2025).
3. Лук'яненко В. О., Кучер Т. М. Причини виникнення судових помилок в адміністративному судочинстві. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 6. С. 103-108 (дата звернення: 30.05.2025).
4. Кравець Ю. І. Судові помилки: поняття та класифікація. *Часопис Київського університету права: український науково-теоретичний журнал*. 2023. № 3. С. 186-190 (дата звернення: 30.05.2025).
5. Мороз Б. В., Лазько Г. З. Особливості формування поняття судової помилки. *Право і суспільство*. 2016. № 2(3). С. 56-61 (дата звернення: 30.05.2025).
6. Кушнір Н. М. Причини та умови виникнення судових помилок (на матеріалах справ судів першої інстанції). *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2010. № 550. С. 74-79 (дата звернення: 30.05.2025).

7. Савчин Н. М., Бобрик В. І. Процесуально-правова природа судових помилок у цивільному судочинстві України: монографія. Чернівці : Місто, 2017. 180 с. (дата звернення: 30.05.2025).
8. Ніколенко Л. М. Поняття та ознаки судових помилок, які є підставою перегляду судових актів у господарському судочинстві. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 175-178 (дата звернення: 30.05.2025).
9. Гошовський В. С. Виправлення описок в адміністративному судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. № 37(2). С. 103-106 (дата звернення: 30.05.2025).
10. Ковбель М. М. Сутність інституту перегляду судових рішень в адміністративному процесі. *Право і суспільство*. 2014. № 1-2. С. 132-135 (дата звернення: 30.05.2025).
11. Решота В. В., Труш М. І. Перегляд судових рішень в адміністративному судочинстві. України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 344-346 (дата звернення: 30.05.2025).
12. Глуханчук О. В. Перегляд рішень адміністративних судів як конституційна гарантія судового захисту: монографія. К. : Гельветика, 2018. 213 с. (дата звернення: 30.05.2025).
13. Цуркан М. Аналіз судових помилок за наслідками касаційного перегляду рішень адміністративних судів. *Слово Національної школи суддів України*. 2013. № 2. С. 83-91 (дата звернення: 30.05.2025).
14. Харченко М. В. Розсуд судді під час розгляду справ в адміністративному судочинстві: дис. ... д-ра філософії за спец. 081 «Право». Запоріжжя : ЗНУ, 2023. 208 с. (дата звернення: 30.05.2025).
15. Горбалінський В. В. Судова помилка в адміністративному судочинстві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2015. 205 с. (дата звернення: 30.05.2025).
16. Стоян А. В. Стандарти доказування в адміністративному судочинстві: дис...доктора філос. Одеса, 2024. 218 с. (дата звернення: 30.05.2025).

17. Дудіков А. В. Практика Європейського суду з прав людини як засіб запобігання та усунення судової помилки у правозастосуванні. *Правова держава*. 2023. № 34. С. 748-758 (дата звернення: 30.05.2025).

18. Nalyvaiko, L. (2014). Transparency as a democratic standard of the government functioning. *Evropský politický a právní diskurz*, 4, 51-61 (дата звернення: 30.05.2025).